

О.В. Панібрацька

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВОЄННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОЇ
БАЗИ
ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ: ЗМІНИ
ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ**

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) з точки зору теорії суспільно-територіального комплексоутворення являє собою цілісне сполучення на певній території функціонально пов'язаних об'єктів кількох компонент (ресурсної, виробничої та споживчої) і галузей (електроенергетичної, вугільної, нафтової, газової, торф'яної, атомної та ін.), що беруть участь у “забезпеченні споживачів паливно-енергетичними ресурсами, включаючи видобуток паливних ресурсів, їхню переробку, безпосереднє використання, транспортування за допомогою

трубопровідних систем, перетворення енергії палива та інших енергоносіїв в інші види енергії та її передачу та розподіл між споживачами [1].

Серед ресурсного, виробничого та споживчого структурно-функціональних блоків (компонент), що виділяємо у внутрішній організації ПЕК [5], провідне значення в процесі його формування та розвитку має перший. Він виконує функцію забезпечення комплексу різними видами ресурсів та охоплює такі види діяльності як ресурсне природокористування, виробництво засобів виробництва, постачання основних видів матеріальних ресурсів та використання трудових ресурсів. При цьому ресурсний блок, як частина структури ПЕК, в якій здійснюється просторова конвергенція речовини та енергії (ресурсів), може розглядатися як його вхід.

Найбільш потужні потоки речовини та енергії надходять до ПЕК в процесі ресурсного природокористування, а саме освоєння горючих корисних копалин, які складають основу його природно-ресурсної бази. Тому нерівномірність та специфіка розподілу запасів горючих корисних копалин по території значною мірою визначає галузеву структуру та територіальну організацію ПЕК.

Методика дослідження регіональних особливостей освоєння природно-ресурсної бази ПЕК України базується на визначенні та аналізі співвідношень між регіонами України за показниками чисельності запасів горючих корисних копалин, їх вивченості, освоєння та видобутку [4, 64-66], а також за показниками забезпеченості видобутку запасами та ресурсної комплексності, що відображають виробничо-ресурсну пропорційність розвитку ПЕК, виявленні та порівнянні тенденцій їх динаміки.

Дослідження складається з трьох основних етапів:

- 1) виявлення та аналіз динаміки співвідношень між регіонами України за насиченістю горючими корисними копалинами, їх складом та рівнем вивченості запасів;
- 2) визначення та аналіз динаміки територіально-галузевих пропорцій видобутку палива в Україні;
- 3) співставлення результатів другого та третього етапів дослідження шляхом обчислення та аналізу показників виробничо-ресурсної пропорційності або, іншими словами, показників, що оцінюють співвідношення між виробничим та ресурсним блоками ПЕК (рівень освоєння запасів, коефіцієнт забезпеченості видобутку запасами, рівень ресурсної комплексності) з метою виявлення резервів збільшення видобутку горючих корисних копалин та посилення відповідності розвитку ПЕК його природно-ресурсній базі.

Розвідані запаси горючих корисних копалин України за категоріями А+В+С₁ станом на 1.01.2000 р. становили 42 959 317 тис.т кам'яного вугілля, 2 577 607 тис.т бурого вугілля, 1 117 936 млн.м³ газу природного горючого, 217 729 тис.т нафти та газового конденсату, 661 025 тис.т торфу [3,7].

Запаси горючих корисних копалин розміщені по території нерівномірно. Регіони України відрізняються між собою за насиченістю горючими корисними копалинами, їхнім складом, вивченістю та освоєнням, що створює різні умови для формування та розвитку регіональних ПЕК.

Співвідношення між регіонами за наведеними вище показниками не є сталими. Вони змінюються в результаті розвідки, переоцінки (списання непідтверджених запасів, зміни технічних меж та ін.) та погашення запасів (видобуток, втрати при видобутку).

Територіальну диференціацію регіонів України за обсягами запасів горючих корисних копалин відображає їх розподіл за так званим коефіцієнтом насиченості, що характеризує насиченість території регіону горючими корисними копалинами та розраховується як відношення всього обсягу промислових запасів, розвіданих в регіоні, до його площі (таблиця 1).

Таблиця 1. Насиченість регіонів України горючими корисними копалинами та рівень вивченості їх запасів станом на 1.01.1990 р. та на 1.01.2000 р.*

Регіони України	Коефіцієнт насиченості території горючими корисними копалинами, тис.т у.п./кв.км				Коефіцієнт промислової розвіданості горючих корисних копалин, %			
	станом на 1.01.1990		станом на 1.01.2000		станом на 1.01.1990		станом на 1.01.2000	
	показник	місце	показник	місце	показник	місце	показник	місце
АР Крим	1380,44	13	2222,18	12	39,35%	23	39,27%	24
Вінницька обл.	110,50	22	131,92	22	45,58%	21	85,94%	6
Волинська обл.	4323,48	10	5380,44	10	61,55%	14	64,61%	16
Дніпропетровська обл.	237843,75	3	228665,11	3	80,42%	9	79,18%	11
Донецька обл.	352729,36	1	339407,35	2	79,55%	11	77,36%	12
Житомирська обл.	479,49	18	461,20	18	56,73%	15	51,71%	22
Закарпатська обл.	1050,26	15	1042,31	16	88,86%	6	94,78%	1
Запорізька обл.	439,36	19	118,60	23	93,47%	2	42,02%	23
Івано-Франківська обл.	6901,09	9	5452,02	9	90,60%	5	82,40%	7
Київська обл.	245,50	21	439,24	19	35,85%	24	65,20%	15
Кіровоградська обл.	8437,40	8	7791,72	7	95,40%	1	92,35%	3
Луганська обл.	351654,33	2	341609,08	1	81,19%	8	80,65%	10
Львівська обл.	32499,96	6	39940,67	5	76,57%	13	80,86%	9
Миколаївська обл.	0,00	25	0,00	25	-	-	-	-
Одеська обл.	84,22	23	438,23	20	53,60%	16	66,37%	14
Полтавська обл.	32783,91	5	23566,36	6	85,92%	7	77,06%	13
Рівненська обл.	1670,72	12	2239,40	11	42,73%	22	57,83%	19
Сумська обл.	9250,67	7	7141,88	8	91,88%	4	87,64%	5
Тернопільська обл.	567,37	17	657,89	17	46,31%	19	56,80%	20
Харківська обл.	56925,02	4	55198,26	4	92,13%	3	91,40%	4
Херсонська обл.	21,72	24	73,78	24	51,70%	17	54,93%	21
Хмельницька обл.	351,23	20	403,51	21	46,54%	18	62,42%	17
Черкаська обл.	1254,67	14	1397,59	15	76,79%	12	92,41%	2
Чернівецька обл.	785,64	16	1402,18	14	45,97%	20	81,34%	8
Чернігівська обл.	2065,43	11	1844,14	13	79,88%	10	60,65%	18
Середнє значення	44154,22		42681,00		68,27%		71,88%	

* Розраховано за даними [2;3]

Станом на 1.01.1990 р. до першої десятки лідерів за рівнем насиченості території горючими корисними копалинами входили Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Харківська, Полтавська, Львівська, Сумська, Кіровоградська, Івано-Франківська та Волинська області. Середнє значення коефіцієнту насиченості становило 44 154 тис.т у.п./км². За десять років середнє значення коефіцієнту насиченості зменшилось і станом на 1.01.2000 р. дорівнювало 42 681 тис.т у.п./км².

Склад першої десятки лідерів не змінився, що пов'язано із значним розмахом варіації даного коефіцієнту.

Істотне зменшення рівня насиченості території горючими корисними копалинами спостерігалось переважно в нафтогазовидобувних областях (Полтавській, Сумській, Івано-Франківській, Чернігівській та ін.), що найімовірніше пов'язано із політикою форсованого підвищення видобутку вже розвіданих запасів вуглеводнів та недостатньою увагою до питання приросту їх промислових запасів.

Збільшення рівня насиченості території горючими корисними копалинами спостерігалось в Одеській, Херсонській областях та в АР Крим, що пов'язано із відкриттям нових промислових запасів природного газу, а також в Київській, Вінницькій, Хмельницькій, Тернопільській, Рівненській, Волинській, Львівській та Черкаській областях, що може бути пояснено значним падінням видобутку торфу або вугілля в них.

Регіони України відрізняються між собою не лише за насиченістю території горючими корисними копалинами, а й за їх складом. Ступінь повноти паливно-енергетичної бази регіону в порівнянні із складом горючих корисних копалин країни характеризує коефіцієнт різноманіття (відношення кількості усіх розвіданих в регіоні видів корисних копалин до всіх відомих в країні). Найбільший коефіцієнт різноманіття паливно-енергетичної бази (0,8) характерний для Львівської, Дніпропетровської та Харківської областей. За останні десять років значення показника різноманіття змінилось лише в 4-х областях: зменшилось в Полтавській та Запорізькій в зв'язку із переоцінкою промислових запасів вугілля, збільшилось в Одеській та Херсонській в зв'язку із розвідкою промислових запасів природного газу.

Розподіл розвіданих запасів горючих корисних копалин по території певною мірою визначається регіональними відмінностями їх вивченості. Рівень вивченості горючих корисних копалин може бути охарактеризований коефіцієнтом промислової розвіданості, що відображає відношення основних категорійних запасів ($A+B+C_1$) до розвіданих та попередньо оцінених ($A+B+C_1+C_2$).

Як видно із таблиці 1, станом на 1.01.2000 р. рівень вивченості горючих корисних копалин у Закарпатській, Черкаській, Кіровоградській, Харківській, Сумській, Вінницькій, Івано-Франківській, Чернівецькій, Львівській, Луганській, Дніпропетровській, Донецькій та Полтавській областях перевищував середній по регіонах України. За останні десять років середнє значення коефіцієнту промислової розвіданості горючих корисних копалин для регіонів України зросло із 68% станом на 1.01.1990 р. до 72% станом на 1.01.2000 р. При цьому зростання спостерігалось переважно в регіонах із низьким рівнем насиченості горючими корисними копалинами та відсутністю запасів вуглеводнів державного значення (Вінницька, Київська, Хмельницька, Черкаська, Рівненська, Тернопільська області та ін.). Різне скорочення погашення запасів в цих областях впродовж останніх десяти років в порівнянні із їх приростом призвело до зростання частки основних категорійних запасів ($A+B+C_1$) в загальній структурі розвіданих та попередньо оцінених запасів ($A+B+C_1+C_2$). В той же час зменшення рівня розвіданості горючих корисних копалин в Чернігівській, Полтавській, Івано-Франківській, Сумській областях та ін. пояснюється перевищенням видобутку вуглеводнів над їх приростом.

Таким чином, впродовж останніх десяти років показники чисельності запасів

та рівня їх вивченості мали спільну регіональну динаміку, обумовлену територіально диференційованими змінами співвідношення між погашенням та приростом запасів.

В умовах економічної кризи 90-х років спостерігалось падіння як приросту, так і погашення запасів горючих корисних копалин, але падіння видобутку було більш диференційованим в зв'язку із безпосереднім впливом на нього змін попиту на різні види палива.

У 1989 році за даними Державного балансу запасів корисних копалин СРСР на 1.01.1990 р. на території України було видобуто 133524 тис.т кам'яного вугілля, 8886 тис.т бурого вугілля, 7071 тис.т торфу, 5451 тис.т нафти із газовим конденсатом, 30888 млн.м³ природного газу. За десять років видобуток кам'яного вугілля зменшився на 60,6%, бурого вугілля – на 87,5%, торфу – на 91,8 %, нафти із газовим конденсатом – на 28,5%, природного газу – на 41,2%.

Як видно із таблиці 2, падіння видобутку горючих корисних копалин спостерігалось у всіх регіонах України, де він ведеться, окрім Херсонської області. Більше ніж на 90% видобуток зменшився у 6-ти областях, а саме у Київській, Хмельницькій, Закарпатській, Тернопільській, Житомирській та Черкаській областях, що пов'язано із переважанням в структурі запасів цих регіонів торфу або бурого вугілля. Більше ніж на 50% видобуток зменшився ще в 6-ти областях – Кіровоградській, Волинській, Рівненській, Луганській, Львівській, Донецькій та Харківській. Склад першої десятки регіонів-лідерів за видобутком горючих корисних копалин майже не змінився. Винятком стало зміщення Кіровоградської області з 9-ї на 11-позицію, та АР Крим з 12-ї на 9-ту, що пов'язано із падінням видобутку в автономії лише на 2%.

Таблиця 2. Видобуток горючих корисних копалин по регіонах України у 1989 та у 1999 роках*

Регіони України	Видобуток горючих корисних копалин, тис.т у.п.				1999 р. в % до 1989 р.
	у 1989 р.		у 1999 р.		
	показник	місце	показник	місце	
АР Крим	1042	12	1019	9	98%
Вінницька обл.	109	18	0	22	0%
Волинська обл.	1485	11	227	12	15%
Дніпропетровська обл.	6820	5	4195	5	62%
Донецька обл.	44516	1	18952	1	43%
Житомирська обл.	247	14	16	16	7%
Закарпатська обл.	15	21	1	21	4%
Запорізька обл.	0	23	0	22	
Івано-Франківська обл.	2209	8	1323	8	60%
Київська обл.	92	19	2	20	2%
Кіровоградська обл.	2030	9	288	11	14%
Луганська обл.	27548	2	9219	2	33%
Львівська обл.	6499	6	2486	7	38%
Миколаївська обл.	0	23	0	22	
Одеська обл.	0	23	0	22	
Полтавська обл.	13540	4	8765	3	65%
Рівненська обл.	231	15	47	14	21%
Сумська обл.	5116	7	4068	6	80%
Тернопільська обл.	186	16	10	17	5%

Харківська обл.	18104	3	8297	4	46%
Херсонська обл.	7	22	8	18	110%
Хмельницька обл.	143	17	3	19	2%
Черкаська обл.	362	13	25	15	7%
Чернівецька обл.	72	20	60	13	82%
Чернігівська обл.	1809	10	937	10	52%
Середнє значення	5287		2398		45%

* Розраховано за даними [2;3]

Таким чином, різке зростання попиту на вуглеводні власного видобутку в зв'язку із неспроможністю держави забезпечити їх імпорт в необхідному обсязі призвело до незначного падіння видобутку вуглеводнів в порівнянні із падінням приросту їх запасів, а також в порівнянні із падінням видобутку твердих видів палива. Висока собівартість видобутку твердих горючих корисних копалин в порівнянні з іншими країнами* та низька ефективність їх використання в порівнянні із вуглеводнями обумовили зниження попиту на вугілля власного видобутку та торф, що призвело до перевищення приросту запасів над

Вихід країни із кризи та подальше економічне зростання, однією із передумов якого є зменшення залежності країни від імпорту енергоносіїв, потребує відновлення та нарощування попередніх масштабів розвитку паливної промисловості. При цьому істотне збільшення видобутку можливе лише в тих регіонах, ресурсна база яких володіє відповідними резервами. До того ж необхідною умовою розвитку паливної промисловості є постійне нарощування її ресурсної бази, яке б забезпечувало перевищення приросту запасів над їх погашенням.

Зменшення навантаження на ресурсну базу паливної промисловості може бути досягнуто шляхом збільшення використання відновних джерел енергії, зокрема наявних резервів гідроенергетичного потенціалу. Як видно із рисунка 1, найбільшими можливостями щодо збільшення використання гідроенергетичного потенціалу володіють західні області України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська). Істотні резерви гідроенергетичних ресурсів характерні для Поділля (Тернопільська, Вінницька, Хмельницька області), північно-східного (Полтавська, Чернігівська, Сумська, Харківська області) та південного (Миколаївська, Одеська області та АР Крим) районів, а також для Дніпропетровської області.

Відповідність розвитку паливної промисловості її ресурсній базі може бути встановлена на основі обчислення показників ресурсно-виробничої пропорційності, а саме коефіцієнта освоєння запасів, коефіцієнта забезпеченості видобутку запасами та рівня ресурсної комплексності. Коефіцієнт освоєння запасів розраховується як відношення запасів, що розробляються, до всіх запасів даної категорії; коефіцієнт забезпеченості – як відношення промислових запасів до їх річного видобутку; частковий показник рівня ресурсної комплексності – як відношення питомої ваги району в країні за видобутком палива до питомої ваги району в країні за запасами горючих корисних копалин.

Рівень освоєння горючих корисних копалин переважно залежить не від кількісних, а від якісних характеристик їх запасів (складу та якості, етапу освоєння, умов розробки, ЕГП родовищ), а також від транспортних умов території, забезпеченості її водними та трудовими ресурсами, суспільних потреб.

Серед видів горючих корисних копалин України найбільший коефіцієнт

освоєння має нафта із газовим конденсатом (79%), на другому місці – природний газ (73%), на третьому – торф (66%). Найменший рівень освоєння характерний для кам'яного (23%) та бурого (4%) вугілля.

Як видно із таблиці 3, середнє значення коефіцієнту освоєння запасів горючих корисних копалин по регіонах України становить 39%. Рівень освоєння горючих корисних копалин вище середнього мають Івано-Франківська, Сумська, Чернігівська, Херсонська, Полтавська, Волинська, Тернопільська, Київська, Хмельницька та Житомирська області. В структурі запасів більшості з них переважають вуглеводні або торф.

Співставлення територіальної диференціації рівня насиченості території горючими корисними копалинами та рівня освоєння їх запасів (таблиці 1 та 3) свідчить про наявність значних резервів освоєння вже розвіданих запасів горючих корисних копалин в Дніпропетровській, Луганській, Донецькій та Харківській областях, які до того ж володіють сприятливим економіко-географічним положенням щодо ринків збуту палива.

Таблиця 3.

*Розподіл показників виробничо-ресурсної пропорційності по регіонах України**

	Коефіцієнт освоєння запасів		Коефіцієнт забезпеченості, кількість років				Рівень ресурсної комплексності	
	станом на 1.01.2000		у 1989 р.		у 1999 р.		у 1989 р.	у 1999 р.
	показник	місце	показник	місце	показник	місце		
АР Крим	13,03%	19	36	21	59	19	6,40	8,36
Вінницька обл.**	21,46%	15	27	22	-	-	8,53	-
Волинська обл.	58,52%	6	59	14	478	11	3,89	1,03
Дніпропетровська обл.	10,26%	20	1112	1	1739	4	0,21	0,28
Донецька обл.	36,55%	11	210	4	475	12	1,09	1,04
Житомирська обл.	48,81%	10	58	15	846	9	3,94	0,58
Закарпатська обл.	6,10%	21	913	2	25559	1	0,25	0,02
Запорізька обл.**	0,00%	23	-	-	-	-	-	-
Івано-Франківська обл.	96,23%	1	43	17	57	20	5,27	8,60
Київська обл.	53,81%	8	77	11	6168	2	2,98	0,08
Кіровоградська обл.	13,31%	18	102	7	665	10	2,24	0,74
Луганська обл.	21,85%	14	341	3	989	6	0,67	0,50
Львівська обл.	31,95%	13	109	6	350	13	2,10	1,41
Миколаївська обл.**	-	-	-	-	-	-	-	-
Одеська обл.**	0,00%	23	-	-	-	-	-	-
Полтавська обл.	66,97%	5	70	13	77	17	3,28	6,36
Рівненська обл.	36,41%	12	145	5	951	7	1,57	0,52
Сумська обл.	93,14%	2	43	18	42	21	5,32	11,79
Тернопільська обл.	58,27%	7	42	19	913	8	5,43	0,54
Харківська обл.	17,99%	16	99	8	209	15	2,32	2,36
Херсонська обл.	81,27%	4	90	9	278	14	2,54	1,77

Хмельницька обл.	53,54%	9	50	16	2423	3	45,36	0,20
Черкаська обл.	17,67%	17	72	12	1167	5	5,51	0,42
Чернівецька обл.	5,04%	22	88	10	191	16	2,60	2,58
Чернігівська обл.	90,65%	3	36	20	63	18	6,29	7,85
Середнє значення	38,87%		174		2081		5,35	2,72

* Розраховано за даними [2;3]

**Для регіонів, в яких видобуток горючих корисних копалин не проводиться, показники виробничо-ресурсної пропорційності не розраховувались

Співвідношення між виробничим та ресурсним блоком ПЕК характеризує також коефіцієнт забезпеченості видобутку запасами. Впродовж останніх десяти років внаслідок обвального падіння видобутку палива він зазнав істотних змін. Забезпеченість видобутку кам'яного вугілля його запасами зросла в 2,4 рази, бурого вугілля – в 9,7 раз, торфу – в 23,7 раз, нафти – в 1,3 рази, газу – в 1,7 раз.

Як видно із таблиці 3, середнє по регіонах України значення коефіцієнту забезпеченості зросло у 12 разів. Більше ніж в 10 разів зріс коефіцієнт забезпеченості в Київській, Хмельницькій, Тернопільській, Закарпатській, Житомирській та Черкаській областях, що пов'язано із переважанням в структурі їх запасів торфу або бурого вугілля. Менше ніж вдвічі зріс коефіцієнт забезпеченості у АР Крим, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Полтавській та Чернігівській областях, а в Сумській області навіть спостерігалось його зменшення. Це пояснюється незначним падінням видобутку вуглеводнів в порівнянні із падінням видобутку твердих видів палива.

В результаті співвідношення між регіонами України за рівнем забезпеченості видобутку горючих корисних їх запасами за останні десять років істотно змінилось. Якщо у 1989 році значення коефіцієнту забезпеченості вище середнього мали Дніпропетровська, Закарпатська, Луганська та Донецька області, то у 1999 році до групи областей, коефіцієнт забезпеченості яких перевищує своє середнє по регіонах України значення, увійшли Київська, Закарпатська та Хмельницька.

Відповідність розвитку паливної промисловості її ресурсній базі також відображає частковий показник рівня ресурсної комплексності. Про оптимальний рівень ресурсної комплексності свідчить наближення значення його часткового показника до 1; про переважання питомої ваги регіону у видобутку палива країни над його питомою вагою у запасах горючих корисних копалин країни – значення часткового показника ресурсної комплексності, що перевищує 1; про переважання питомої ваги регіону у запасах горючих корисних копалин країни над його питомою вагою у видобутку палива країни – значення часткового показника ресурсної комплексності, що менше 1.

З таблиці 3 видно, що рівень ресурсної комплексності близький до оптимального у 1989 році мала Донецька область, у 1999 році – Донецька та Волинська області. Якщо у 1989 році перевищення питомої ваги запасів над питомою вагою видобутку спостерігалось лише в трьох регіонах, то у 1999 році – вже у десяти. Це свідчить про збільшення кількості регіонів із резервами ресурсної бази щодо нарощування видобутку палива. В той же час зростання значень часткового показника ресурсної комплексності у АР Крим, Івано-Франківській,

Полтавській, Сумській та Чернігівській областях свідчить про зниження наявних резервів їх природно-ресурсних баз в результаті значного перевищення питомих ваг цих регіонів у видобутку палива країни над їх питомими вагами у запасах горючих корисних копалин країни.

Таким чином, впродовж останніх десяти років використання горючих корисних копалин в цілому по Україні знизилось. Найбільший вияв ця тенденція мала у регіонах, природно-ресурсна база ПЕК яких представлена переважно запасами твердих видів палива. У регіонах, природно-ресурсна база ПЕК яких представлена переважно вуглеводнями, дана тенденція була виражена слабо або не прослідковувалась.

Збереження таких регіональних співвідношень під час інтенсифікації освоєння природно-ресурсної бази ПЕК України призведе до вичерпання розвіданих запасів вуглеводнів та занепаду ресурсних баз нафтогазовидобувних регіонів країни. Уникнення такої перспективи вимагає врахування регіональних особливостей виробничо-ресурсних пропорцій та взаємозв'язків під час нарощування масштабів розвитку паливної промисловості.

З метою виявлення регіонів, ресурсна база яких володіє резервами щодо підвищення видобутку палива проведемо групування регіонів України за показниками виробничо-ресурсної пропорційності (таблиця 4)

Таблиця 4. Групування регіонів України за показниками виробничо-ресурсної пропорційності*

	Коефіцієнт освоєння<39%	Коефіцієнт освоєння>39%
Коефіцієнт забезпеченості>2081 Частковий показник рівня ресурсної комплексності<1	Закарпатська	Київська, Хмельницька
Коефіцієнт забезпеченості<2081 Частковий показник рівня ресурсної комплексності<1	Дніпропетровська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська, Черкаська	Житомирська, Тернопільська
Коефіцієнт забезпеченості<2081 Частковий показник рівня ресурсної комплексності>1	АР Крим, Донецька, Львівська, Харківська, Чернівецька	Івано-Франківська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Чернігівська

* У Вінницькій, Запорізькій та Одеській областях в 1999 році видобуток горючих корисних копалин не проводився; у Миколаївській області розвідані запаси горючих корисних копалин відсутні.

Із таблиці 4 видно, що найбільшими промисловими резервами нарощування видобутку горючих корисних копалин володіє Закарпатська область; середніми – Дніпропетровська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська, Черкаська, а також Київська та Хмельницька; незначними – АР Крим, Донецька, Львівська, Харківська та Чернівецька.

Необхідною умовою розвитку паливної промисловості є також нарощування промислових резервів її ресурсної бази, зокрема за рахунок підвищення рівня промислової розвіданості горючих корисних копалин (таблиця 1) в АР Крим,

Запорізькій, Херсонській, Одеській, Житомирській, Тернопільській, Рівненській, Хмельницькій, Київській та Чернігівській областях.

1. Вербинський В. В., Земляний М. Г., Шевцов А. І. Пропозиції та зауваження до проекту закону України “Про енергетичну політику України”//Енергоінформ.- 2000.- №8.- С.3-4. 2. Государственный баланс запасов полезных ископаемых СССР на 1.01.1990. – Москва, 1990. 3. Мінеральні ресурси України на 1.01.2000р. – К.: Державний інформаційний геологічний фонд, 2000. 4. Паламарчук М.М., Горленко И.А., Яснюк Т.Е. Минеральные ресурсы и формирование промышленных территориальных комплексов. – К.: «Наукова думка», 1978.- 219с. 5. Панібрацька О.В. Методика суспільно-географічного дослідження трансформації паливно-енергетичного комплексу та перші результати її апробації в умовах регіонів України//Укр. геогр. журн. – 2001. - №1 .- С.28-32. 6. Рывок в рыночную экономику. Реформы в Украине: взгляд изнутри/ У. Байройтер, У. Вайсенбургер, Т. Вахненко, Ф. Винценц и др. / Под ред. Л. Хоффманна и А. Зиденберга. - К. : Издательство УАННП «Феникс». - 1997. – 303с.